

Skötselplan för naturreservatet Gärhovs storäng i Vaggeryds kommun

Syfte med områdesskyddet

Syftet med reservatet är att bevara biologisk mångfald i ett öppet, naturligt gräsmarksekosystem med slätterpräglad flora inom Vaggerydssyenitens område. Syftet ska nås genom årlig slätter och bete.

Beskrivning av området

Administrativa data

Objektnamn	Gärhovs storäng
Objektnummer	06-02-078
Skyddsform	naturreservat
Beslut om Natura 2000	ja (SE SE0310217)
Län	Jönköping
Kommun	Vaggeryd
Socken	Byarum
Naturgeografisk region	11 (sydsvenska höglandets västdel)
Karta	ekonomisk karta: 6E 5a
Lägesbeskrivning	ca 700 meter söder om Byarums kyrka, öster om järnvägen
Fastigheter	Gärhov 1:45
Markägarkategori	enskild
Gräns	enligt beslutskarta, bilaga 1
Förvaltare	Länsstyrelsen i Jönköpings län
Areal	11 ha

Markslag

Ängsmark	11 ha
----------	-------

Naturtyper		Natura 2000-habitat	
Öppen gräsmark	8,4 ha	Låglandsgräsmark, 6270	8,4 ha
Före detta åkermark	2 ha		
Lövsumpskog	0,6 ha		

Läge, topografi m.m.

Gärahovs storäng ligger strax söder om Byarum. Storängen avgränsas i väster av järnvägen mellan Jönköping och Vaggeryd. I norr och öster avgränsas området av vägen mellan Gärahov och Byarum samt i söder av granskog.

Geologi och hydrologi

Berggrunden utgörs av den lättvittrade Vaggerydssyeniten. Jordarten består av finkornig morän förutom längst i väster där det ligger en kulle av sand och grus. Terrängen är svagt kullig med flacka partier i sydväst där marken också är fuktig.

Historik och markanvändning

Områdets kulturhistoria sträcker sig åtminstone tillbaka till bronsålder. Domarringen och talrika stensättningar i anslutning till ängen härrör från äldre järnålder. Området kan på grund av förekomsten av dessa lämningar antas ha en lång kontinuitet som gräsmark.

Storängen har tidigare varit äng och brukats med slåtter och efterbete. Ängsbruket i den öppna delen upphörde under 50-talet (Johnsson 1975). På senare år har skötseln övergått till bete i hela området. Under 1970-80-talet var betesdriften sporadisk, men intensifierades under 1990-talet då den nuvarande markägaren gjorde stora restaureringsinsatser, först genom landskapsvårdsavtal och senare genom EU:s miljöersättningsprogram.

Växt- och djurliv

Stora delar av området utgörs av artrika friskängar. Det växer rikligt med arter typiska för syenitberggrund som ängshavre, darrgräs, stor blåklocka, gullviva och solvända. Vanligt förekommande är även ängsarter som jungfrulin, prästkrage, sommarfibbla, smörboll samt både vanlig och grönvit nattviol. I ängen förekommer även slåttergubbe, kattfot, backtimjan, svinrot, klasefibbla och tjärblomster. Till områdets rariteter hör fältgentiana, brudsporre, backsmörblomma, rödkämpar, vårfingerört, vildlin och låsbräken. Ohävdarter som skogsnäva och älggräs förekommer.

I sydväst finns ett område med fuktäng med intressanta arter som brudborste, plattstarr och ornnöt. Här ska även den rödlistade hartmanstarrén växa. Smalare stråk med fuktig mark går från denna fuktäng mot nordöst. I söder finns även ett trädbevuxet område med björk och asp, samt ett björk-alkärr. I norr ingår ett par äldre åkerytor. Torräng finns på den sandiga marken nära järnvägen och längst i nordväst. Torrängarnas växtlighet består av arter som brudbröd, gullviva och lundstarr.

Djurlivet i området har inte närmare studerats. I ängen finns tillgång till död ved, vilket bland annat gröngöling och spillkråka utnyttjar.

Art	Kategori	Inventeringsår	Referens
Fältgentiana (<i>Gentianella campestris</i> ssp. <i>campestris</i>)	VU	1998	LP
Hartmanstarr (<i>Carex hartmanii</i>)	NT	1988	LA

Tabell över kända förekomster av hotade arter. Kategori anges för rödlistade arter (Artdatabanken 2000): (RE) försvunnen, (CR) akut hotad, (EN) starkt hotad, (VU) sårbar, (NT) missgynnad.

Referenser: (LA) Leif Andersson, (LP) Lennart Persson och Malin Samuelsson

Friluftsliv

I anslutning till ängen ligger Byarums hembygdsgård med servering under sommartid. Hembygdsgården är mycket välbesökt och har en parkeringsplats. I storängen brukar årligen en majbrasa hållas. Höglandsleden passerar genom området och stängselgenomgångar in till ängen finns.

Källförteckning

Johnson, Staffan 1975. *Naturinventering Vaggeryds kommun*.

Andersson, L. & Fasth, T. 1990. *Ängs- och hagmarker i Vaggeryds kommun*. Miljö i Jönköpings län 1990:3. Länsstyrelsen.

Mål och föreskrifter för skötsel av reservatet

Övergripande mål med skötseln

Den övergripande målsättningen med skötseln är att området hävdas i en sådan omfattning och på ett sådant sätt att den artrika slätterängsfloran bevaras.

Generella riktlinjer

Avtal upprättas för skötseln, i första hand med markägaren eller med av markägaren vald arrendator. Storängen fällindelas för att möjliggöra slätter och för effektivare avbetning. Hela storängen ska årligen hävdas med slätter och/eller bete och igenväxningsvegetation ska tas bort. Bete ska huvudsakligen ske med nötkreatur.

Skötselområde med bevarandemål och åtgärder

Reservatsområdet utgörs av ett skötselområde.

Skötselområde

Bevarandemål¹

- Storängen (10 ha) ska vara öppen, välhävdat och fri från igenväxningsvegetation.
- Storängen ska hysa en stor artrikedom av hävdgynnade kärlväxter.
- Fältgentianan ska finnas i ett livskraftigt bestånd.
- Det ska finnas minst 8,4 ha av naturtypen låglandsgräsmark (6270) eller slåtteräng i låglandet (6510).

Skötselåtgärder

Fällindelning

Storängen fällindelas in i tre-fyra delskiften. Ett delskifte utgörs av de äldre åkerytorna i norr. Övriga delar hägnas så att delar med den mest artrika slåtterängsfloran kan betesfredas under den rikaste blomningstiden, samtidigt som partier med "ohäldsarter" kan hävdas hårdare. Vid fällindelningen är det viktigt att även ta hänsyn till hur det praktiskt går att lösa vattentillgången och tillgången på skyddande trädgångar.

Slåtter- och beteshävd

Idag sköts hela storängen genom bete. Efterhand ska större delen istället skötas genom slåtter och efterbete. Övergången till slåtter ska ske successivt, med början i de mest artrika partierna – åsarna i väster och i sydöst där det bland annat växer mycket svinrot, klasefibbla, sommarfibbla och slåttergubbe.

Slåtterytor sköts med fagning, slåtter och efterbete. Fagning sker på våren och innebär att kvistar, grenar och fjolårsgräs räfsas bort. Det görs för att underlätta slåttern. Efter fagningen är det viktigt att ängen inte blir nedtrampad. Slåtter ska ske med skärande redskap. Slåttern bör ske under andra halvan av juli, för att blommorna ska ha hunnit gå i frukt. Det avslagna höet får ligga och torka men inte lämnas kvar i ängen en längre tid. Hävdsäsongen avslutas med efterbete. Betesdjuren bör inte släppas på tidigare än två veckor efter slåttern och tas bort innan grässvålen riskerar att trampas sönder på hösten. Betestrycket ska vara så högt att inte en skadlig ansamling av förna (bl a. ofullständigt nedbrutet fjolårsgräs) sker, men betestrycket får heller inte vara så högt att kraftiga trampskador uppkommer. I slåtterytorna är det extra viktigt att beskuggningen inte är för stor.

Betesytor. Betesdjuren bör släppas på tidigt på säsongen innan vegetationen förväxer sig. Betesytor bör vara väl avbetade redan till midsommartid, eftersom välbetade områden ger ett smakligare bete. Det tidiga betespåsläppet är viktigast på delar med frodig kvävegynnad vegetation och "ohäldsarter". På delar med artrik flora som ännu inte ingår i slåtterytorna bör betessläppning göras något senare, ungefär från midsommartid. Genom fällindelningen kan dessa ytor trots allt bli avbetade innan betessäsongens slut. Betestrycket ska

¹ Bevarandemål anges för att mäta och följa upp den biologiska kvaliteten. Ett problem är att det i många fall saknas bra kunskapsunderlag för vad som är god biologisk kvalitet. Ny kunskap kan medföra att de uppsatta målnivåerna ändras. Avvikelse från uppsatta bevarandemål behöver inte resultera i omedelbara skötselåtgärder.

vara så högt att inte en skadlig ansamling av förna sker, men betestrycket får heller inte vara så högt att kraftiga trampsador uppkommer eller så att det blir en negativ inverkan på artrikedomen.

Träd- och buskskikt.

Årlig översyn av träd- och buskskiktet ska ske för att ängen ska nås av tillräckligt med ljus och värme och för att en negativ igenväxning inte ens ska påbörjas.

Storängen ska årligen röjas från sly och uppkomst av gran. Det som inte betesdjuren klarar av att hålla efter måste röjas bort. Rishögar för flisning får inte läggas upp inom området.

I delar av ängsmarken kommer det mycket små enbuskar. På sikt kommer detta medföra att ängen växer igen med en. Redan i början, medan buskarna fortfarande är små, behöver minst hälften röjas bort. Välj att spara enbuskar som växer på höjden och dessa kan gärna stamunderkvistas. Ta bort enbuskar som breder ut sig utmed backen. Även större enbuskar i ängen behöver hållas efter så att det inte blir för tätt.

Träd- och buskskiktet av grov björk, asp, rönn och hassel är i större delen av ängen samlat i lagom stora dungar eller som enstaka solitärer. Det får dock inte bli tätare, och vissa mindre partier i de mer artrika delarna av ängen skulle må bra av en utglesning för att minska skuggeffekten. Vid avverkning av träd gynnas rönn och andra bärande träd. Vid avverkning bör träden som lämnas sparas i små grupper om 2-4 träd för att få större sammanhängande ljusöppna partier mellan dem.

I sydvästra delen av ängen finns ett område med björk och asp, varav en hel del yngre träd. Området behöver kraftigt glesas ut, målbilden bör vara ca 20 grova lövträd. Utglesningen bör ske i etapper under en tioårsperiod och träden sparas i mindre grupper. De tio grövsta asparna och björkarna, liksom den stora sälgen, sparas tillsammans med en del nya ersättningsträd.

Enstaka stora granar får stå kvar i ängen, men i övrigt tas all gran bort. Den mindre träddungen med gran (ca 20x20 meter) i södra halvan av ängen får också lämnas som skydd för djuren, men mindre röjningsåtgärder för att gynna lövträden i träddungen kan behövas.

Längst i söder mot granskogen finns ett kärrartat område med klibbal och björk. Kärrret lämnas orört, förutom att gran hålls efter. Viss avverkning kan ske för att få fram grövre dimensioner av lövträden.

I ängen finns tillgång på både stående och liggande *död ved*. Även i fortsättningen lämnas döda stammar och grövre grenar kvar, medan stora yviga kronor tas bort. Ibland kan stammar och grenar behöva läggas på annan plats för att inte försvåra slåttarna.

Älggräs behöver hållas efter på de fuktiga markerna. För utarmning måste älggräset slås av flera gånger under säsongen. Ett hårt betestryck och tidigt betespåsläpp är också viktigt, eftersom betesdjuren äter de späda älggrässkotten.

Domarringen ska vara synlig. Det uppnås genom att hålla fornlämningen välhävdad och fri från igenväxning av vedartade växter.

Friluftsliv

Målet med friluftslivets nyttjande är att det ska ske utifrån områdets naturgivna förutsättningar och med hänsyn till slåtterytor och den betesdrift som sker inom området. Allmänhetens besök får inte medföra förstörelse eller slitage på områdets naturvärden eller skapa olägenheter för djurhållaren. Slåtterytorna får inte beträdas förrän efter slåttern, annat än på särskilda stigar.

Informationstavla om naturreservatet sätts upp vid stängselgenomgångarna, se karta bilaga 2A. På tavlan ska finnas en karta över reservatet, information om områdets natur- och kulturvärden samt de reservatsföreskrifter som gäller för allmänheten.

Stängselgenomgångarna in i storängen ska underhållas. Nya stängselgenomgångar behövs efter fällindelning. Stigar för besökare ska markeras ut i ängen. Någon särskild parkeringsplats för reservatet kommer inte att anläggas.

Den traditionella majelden får fortsätta att hållas inom området, men eldningen ska ske på samma yta varje år.

Gränsmarkering sker enligt svensk standard (SIS 02 15 22) och Naturvårdsverkets anvisningar.

Dokumentation och uppföljning

Uppföljning av de skötselåtgärder som brukaren genomför görs av brukaren och rapporteras in till Länsstyrelsen årligen, enligt upprättat skötselavtal. Motsvarande gäller för de skötselåtgärder förvaltaren utför. Alla skötselåtgärder som utförs inom reservatet ska dokumenteras skriftligt. Större skötselåtgärder ska även dokumenteras med foto.

En fördjupad uppföljning av naturvärdena i reservatet och de uppsatta bevarandemålen ska ske. På nationell nivå pågår arbetet med att ta fram uppföljningsmetodik för Natura 2000-områden. Uppföljningen av reservatet ska ske med motsvarande metodik. En första undersökning ska ha genomförts senast 2007.

En grundläggande inventering av slätterängsfloran ska göras och utifrån den görs uppföljande inventering och övervakning av floran. Dessutom ska populationen av fältgentiana följas upp på lämpligt sätt. Uppföljningsmetoder är ej bestämda i dagsläget.

Förutom uppföljning av områdets naturvärden ska besöksstryck och slitage dokumenteras och följas upp på lämpligt sätt.

Revidering av skötselplanen

Skötselplanen gäller tills vidare och revideras när tillsynen eller uppföljningen indikerar att behov finns.

Tillsyn

Länsstyrelsen i Jönköpings län ansvarar för tillsynen i reservatet.

Tillsyn av betesdjur ansvarar djurhållaren för.

Finansiering

Naturvårdstillsyn, utmärkning av reservatet, framtagande och uppsättning av informationstavla, samt iordningställande och underhåll av leder och stängselgenomgångar bekostas av reservatsförvaltningen.

Hävd av reservatet finansieras i första hand av EU:s miljöersättningsprogram eller motsvarande. Miljöersättningen, som kan sökas av brukaren, inkluderar även kostnader för stängsel och för röjning av igenväxningsvegetation i form av buskar och sly. Djurhållaren ansvarar för underhåll av stängsel. Reservatsförvaltningen bekostar tillkommande uppsättning av stängsel för att fällindela området, inklusive tillkommande behov av betespump eller dylikt, medan djurhållaren därefter får ansvar för underhåll även av dessa stängsel m.m. Reservatsförvaltningen har slätterbalkar som kan användas för slätter av åtminstone delar av ängen.

Prioritering av föreslagna åtgärder

<i>Åtgärd</i>	<i>När / intervall</i>	<i>Prioritet</i>
Utmärkning	Inom ett år	1
Informationstavlor	Inom ett år	1
Hävd i form av slätter och/eller bete	Årligen	1
Inventering	Senast 2007	2
Fällindelning	2004-2008	2

Prioritering av föreslagna åtgärder och intervall för genomförande. (1) högsta prioritet, (2) hög prioritet, (3) lägre prioritet

Bilagor

2A Skötselplankarta

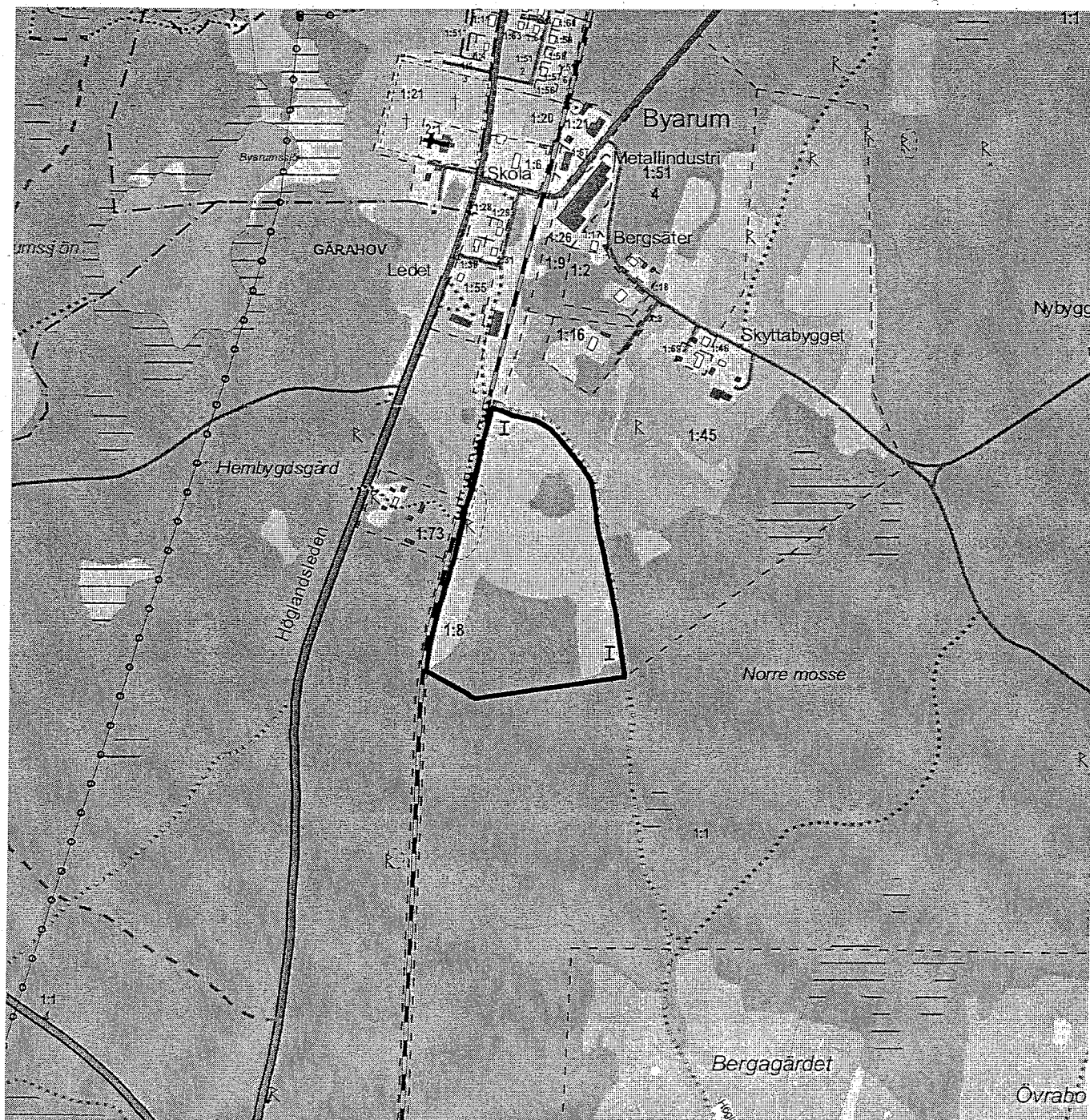
Naturreservatet Gäråhøvs storäng

Bilaga 2A

Skötselplankarta

Tillhör Länsstyrelsens beslut

2003-12-12, dnr 511-11181-02

 Reservatsgräns Gäråhøvs storäng

1:10000

I Informationstavla

© Lantmäteriverket 2001.
Ur GSD-Fastighetskartan
ärende M015641/F.

Kartkälla: Data från Länsstyrelsen
i Jönköpings kartbas.